

Laura Gustafsson

Joel Haahtela

Antti Heikkinen

Venla Hiidensalo

Mikko Kalajoki

Katja Kettu

Tommi Kinnunen

TOINEN WSOY

TUNTEMATON

Tapio Koivukari

Juha-Pekka Koskinen

Tuomas Kyrö

Sirpa Kähkönen

Taina Latvala

Jenni Linturi

Laura Lähteenmäki

Mooses Mentula

Inka Nousiainen

Riikka Pulkkinen

Niina Repo

Minna Rytisalo

Petri Tamminen

Tuula-Liina Varis

Hanna Weselius

TOINEN TUNTEMATON

Laura Gustafsson
Joel Haahtela
Antti Heikkinen
Venla Hiidensalo
Mikko Kalajoki
Katja Kettu
Tommi Kinnunen
Tapio Koivukari
J-P Koskinen
Sirpa Kähkönen
Tuomas Kyrö
Taina Latvala
Jenni Linturi
Laura Lähteenmäki
Mooses Mentula
Inka Nousiainen
Riikka Pulkkinen
Niina Repo
Minna Rytisalo
Petri Tamminen
Tuula-Liina Varis
Hanna Weselius

Toimittaneet Johanna Catani ja Lari Mäkelä

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

Teos on julkaistu yhteistyössä Ellun Kanojen kanssa.

© TEKIJÄT JA WSOY 2017

ISBN 978-951-0-42230-4

PAINETTU EU:SSA

Novelleja edeltävät sitaatit Väinö Linnan *Tuntemattomasta Sotilaasta* ovat peräisin
Itsenäisyyden juhluvuoden erikoispainoksesta, WSOY 2017.

Sisällysluettelo

KIRSI PIHA	
Esipuhe	7
HANNA WESELIUS	
Carola Mäkisen isoisä	15
PETRI TAMMINEN	
Teidän suuren surkeutenne vuoksi	39
NIINA REPO	
Martta	49
RIIKKA PULKKINEN	
Sinä nouset ylös	63
TAPIO KOIVUKARI	
Hilma Lahti, souvarin muija	79
MOOSES MENTULA	
Vääpeli Korsumäen neulova vaimo	93
TUOMAS KYRÖ	
Vaadi aina ensin itseltäsi	109
SIRPA KÄHKÖNEN	
Kesän 1939 poutapilvet	123
MINNA RYTISALO	
Kulkurin valssi	145
JENNI LINTURI	
Tyttö, perkele!	159
KATJA KETTU	
Juro ja Rukka	173

LAURA GUSTAFSSON	
Yksi tavallinen Vassa	203
J-P KOSKINEN	
Jos siellä kumminki olis jotakin	217
TOMMI KINNUNEN	
Nuku nurmelle hyvälle	229
MIKKO KALAJOKI	
Sinun ikäisesi poika	243
INKA NOUSIAINEN	
Kaunis päivä.....	257
JOEL HAAHTELA	
Valepuku	265
TAINA LATVALA	
Enne	285
LAURA LÄHTEENMÄKI	
Tummuva vihreys	307
VENLA HIIDENSALO	
Sydän on vasemmalla	327
TUULA-LIINA VARIS	
Kyl Urho ain pärjää	345
ANTTI HEIKKINEN	
Jauhot	367

Esipuhe

KIRSI PIHA

»Rakas oma Maijani,

Kiitos Sinulle Maija rakas, sekä kirjeestä että korteista, sain ne tänään kun tulin matkalta.»

Toinen isoisä

Ensimmäinen ajatukseni: kuka on tämä ihminen, joka on kirjoittanut mummilleni sodan aikaan rakkauskirjeitä. »Matka» merkitsee näissä kirjeissä jotain muuta kuin mitä me yleensä hahmotamme. Kirjeistä onkin vaikea hahmottaa sotaa. Se oikeastaan omituisesti puuttuu niistä kokonaan. Kirjeet ovat rakkaudenosoituksia ja arjen tuntemusten välittämistä rakkaalle, jonka kanssa haluaa jakaa elämänsä. Jos sellaista enää on näköpiirissä. Mutta kuka tämä minulle tuntematon on? Herkkä, voimakkaasti tunteva, flirttaileva, huolestunut, surullinen, toiveikas mies, joka kutsuu mummiani jokaisen kirjeen alussa »rakas oma Maijani».

Se on »toinen» isoisäni. Se puoli, jota en lapsenlapsena tuntenut. Joka oli säästetty Maijalle. Silloin. Poissa. Matkalla.

Kirjeitä lukiessani tutustuin toiseen isoisään. Ne maalasivat henkilökohtaisen kokemuksen kautta kaikille yhteisen kaipuun ja toivon. Sen, että tulisi rauha ja pääsisi elämään ihan tavallista elämää. Kirjeissä ei toivottu suuria, ei merkityksellistä työtä tai kuuluisuutta, ei suurta tulevaisuutta eikä häikäiseviä elämyksiä. Ei sankaruutta. Pelkkää tavallista elämää.

Toinen tuntematon on kirja, joka on syntynyt Väinö Linnan *Tuntemattoman sotilaan* innoittamana. Se pyrkii valottamaan toista näkökulmaa sotaan ja erityisesti ihmisiin sodan aikana. Väinö Linnan teoksessa nainen on sivuosassa. Muutamia naisia mainitaan nimeltä, muutamasta lauseesta tiedämme esimerkiksi että Antti Rokalla oli vaimo tai luulemme tuntevamme Lotta Kotilaisen. Hahmot jäävät kuitenkin varjoon. Sota ja rintama ovat viitekehys tarinalle, miehille, ihmisille ja luo sen mukaisesti myös kuvan näistä. Nainen ei rintamatarinaan kuulu. Nainen häivähtää sivulauseessa.

Samaan aikaan toisaalla kuitenkin naiset pyörittivät yhteiskuntaa, joka ei pysähtynyt odottelemaan sodan päättymistä. Lapset ja koti piti hoitaa, mutta niin myös tehtaat pyörittää ja hevoset kengittää. Naisten elämä ei ollut pelkkää heijastumaa mies-

tensä elämästä vaan täyttä ja raskasta arkea, kaipauksen täyttämää toki kaipasi sitä sitten isää, poikaa, veljeä, kihlattua tai puolisoa.

Meistä tämä tarina, tämä toinen näkökulma, ansaitsi tulla kerrotuksi. Tässä se on.

22 suomalaista kirjailijaa on valinnut alkuperäisestä *Tuntemattomasta sotilaasta* naishahmon, jonka kautta he tarkastelevat niin naista itseään, maailmaa, yhteiskuntaa kuin sodassa olevia miehiäkin. Naiset kokevat iloa siitä mitä kaikkea voivat tehdä koska eivät ole rintamalla, toivoa siitä, että puoliso selviää hengissä, pelkoa siitä, että ei, ja epätoivoa kun uutinen kaatumisesta saapuu. Elämä ei pysähdy kotirintamalla vaan kaikesta pitää selvitä. Naiset näyttävät meille myös tutuista hahmoista sen toisen puolen. Ei sitä reteä tai sitä tylyä, sankaria tai viihdyttäjää. Vaan toisen puolen, sellaisen, jota rintamatarina ei ehkä anna meidän nähdä.

Tämä kirja on tulkinta *Tuntematon sotilas* -teoksesta, jonka tekevät näiden kirjailijoiden kautta naiset.

Nainen on kirjassa pääosassa, kertojana, näkijänä ja kokijana. Tarinat voivat ärsyttää tai niiden näkökulma rakkaaseen hahmoon voi olla ristiriidassa sen tulkinnan kanssa, jonka olemme ottaneet omaksemme. Me kaikki tarkastelemme *Tuntematonta sotilasta* omasta ajallisesta, sukupuolisesta tai sukupolvisesta näkökulmastamme. Tämä teos on yksi tulkinta. Arvokas ehkä siksi, että se tuo tuohon tun-

temattomaan sotilaaseen toisen, aiemmin piilossa olleen, näkökulman.

»Ennen kaikkea, mahtaneeko tällä vuodella olla meille kaikille hyvin tervetullut lahja, rauha. Voihan hyvinkin olla, että jo kenties tänä vuonna tämä älytön sota loppuu ja saisimme rauhan.

Toivotan sinulle oikein hyvää uutta vuotta.

Rakkaat terveiseni:

Reinosi»

Reinosi. Niin pappa allekirjoitti jokaisen kirjeensä. Ei mikä tahansa Reino. Ei se Reino, joka oli rintamalla vaan joku toinen. Ei sekään, jonka olin oppinut tuntemaan isoisänäni. Ei se, joka ei koskaan puhunut sodasta, eikä paljon tunteistakaan. Intiimimpi, läheisempi, pehmeämpi Reino.

Toivon, että näistä novelleista välittyy samanlainen oivallus toisesta näkökulmasta, jonka itse koin oman perheeni osalta. Yhden »tuntemattoman» osalta, joka kävi niin talvisodan, jatkosodan kuin Lapin sodankin ja selvisi kotiin olemaan myös se tuttu isoisäni, pappani.

Helsingissä elokuussa 2017

Kirsi Piha

Hänellä oli naapurin tytön valokuvakin. Eihän Mäkinen ollut tyttöön rakastunut, sen paremmin kuin tyttökään häneen, mutta sotaväessä kuulemma katsellaan tyttöjen kuvia. Aivan arkipäiväisesti he olivat naapuruksina eläneet, mutta lähtiessä oli Mäkinen kuvan ottanut kömpelön leikillisesti: Muista kirjoittaa.

VÄINÖ LINNA, TUNTEMATON SOTILAS

(SIVU 6. WSOY 2017)

Hanna Weselius

Carola Mäkisen isoisä

I

Korkealla seinässä olevasta pienestä kärpäsenpilkuttamasta ikkunasta tulvii valkoista valoa joka sulattaa lehmän ja tytön yhdeksi hehkuvaksi punaiseksi patsaaksi. Ympärillä on pimeää, mustaa.

Tyttö istuu kuluneella jakkaralla ja nojaa otsaansa lehmän kylkeen. Maito tuoksuu. Tyttö ei lypsä, ei ahkeroi, ei tee mitään hyödyllistä, vaan on karannut tänne hämäänsä navettaan keskeltä korkeinta kesäpäivää, koiran haukkua, lasten kiljahduksia, kirveiden losahduksia ja klapipinojen kalahduksia, kattilankansien ja alumiinilusikoiden pauketta, velvollisuuksia, kiehuvaan pyykkikattilaa ja jääkylmää rantavettä, koska hänen on pakko ajatella tämä ajatus nyt, ja sitä varten, ajatusta odottaen, hän istuu jäykkänä jakkaralla kädet helmassa ja nojaa koko painollaan lehmän kylkeen, istuu niin jäykkänä ettei edes huitaise kärpäsiä pois poskiltaan, nojaa, luot-

taa että oma lehmä ei ota sivuaskelta eikä hän putoa naamalleen sementtilattiaan.

Tyttö kääntelee päätään, hieroo hikistä otsaansa lehmän kylkiluita vasten, ajatus harhailee lehmän mahaan ja sieltä keväällä syntyneeseen vasikkaan ja jälkeisiin, jotka lehmä söi. Vasikka lymysi parren perällä hämärässä märkänä ja kummallisena. Mistä se oli tullut, tyhjästä. Järjettömänä höyryävästä sonnista syksyllä, poljetun maan, savun, lannan ja mätänevien lehtien makeankirpeästä hajusta. Tyttö on nähnyt sen kaiken mutta ei vielä päästä ajatusta loppuun asti, antaa mielummin väristyksen kulkea ihoa pitkin, huokaa ja hieroo kuumaa vastahakoista päätään lehmän kylkeen. Lehmä siirtelee jalkojaan, puhisee, tömisee, karpäset porisevät, pihakoivusta kuuluu vaimea peipponen.

Selkää särkee, ajatus kiertää. Minun on pakko, ajattelee tyttö. Pakko, pakko. En minä halua jokeenkaan mennä. Minun ei tarvitse, koska sillä on minun kuvani ja minulla sen. Kuvassa minä olen ruudullisessa mekossa, kuten kaikki muutkin tytöt jotka sinä päivänä kuvattiin, ja päässäni on valkoinen puuvillahuivi joka on solmittu niskaan. Nojaan vinoon aitaan, aurinko paistaa silmiin keskeltä taivasta ja heittää kulmien ja nenän alle syvät varjot. Siristän että näkisin mihin suuntaan kuvaaja viittilöi, minua huvittaa kuvaajan touhottaminen, olen huolta vailla, minulla ei ole vielä aavistustakaan tästä. Takanani häilyy epäterävänä lehmä, sekään ei siinä märeh-

tiessään vielä tiedä mitään syksyn tuomasta sonnista eikä kevään tuomasta vasikasta.

Eikä tästä.

Nyt ajatus pääsee loppuun asti ensimmäistä kertaa. Se tulee ja täyttää parren ja koko navetan ja laskeutuu lehmän punaisen kylkikarvan pieniin yksityiskohtiin ja siinä voi kuljettaa sormiaan. Tässä karva kasvaa tähän suuntaan, näin, lehmäkulta, ja tässä taas toiseen suuntaan, ja minun vatsassani kasvaa lapsi. Minä en saa henkeä, minä pyörryn.

Ja sitten tyttö vetää henkeä ja ryhdistäytyy, tarkentaa katseensa ikkunan kärpäsenpillkuihin, nostaa kasvonsa valoon. Minähän en mihinkään syksyhyhmäiseen jokeen mene, jatkuu ajatus, ennen oli ennen ja nyt on nyt, nyt on nykyaika. Enkä minä rupea mitään puheluita soittamaan kuin joku hirveä Hilda Husso. Koska lapsi voi melkein yhtä hyvin olla naapurin pojankin. Sen jonka kuva minulla on taskussa. Siihen minä tartun, siihen minä turvaan, kuusi kertaa yhdeksän sentin kokoiseen paperinpalaan jonka toisella puolella on valotettuun, kehitettyyn ja kiinnitettyyn hopeagelatiiniemulsioon piirtynyt nuoren miehen hutera hahmo ja toisella puolella lukee lyijykynällä nimi ja vuosiluku ja jonka valkoiset reunat on leikattu aaltoileviksi koristesaksilla. Sitä minä aion kantaa todisteena ja viisumina ja heiluttaa kuin tasavallan lippua, kun vatsani alkaa pullistua.

Mutta mitä minulle sitten tapahtuu. Ikkunan takana taivaalla paksu kumpupilvi nielaisee aurin-

gon, navetta hämärtyy sekunnissa. Lannan haju pistää nenään. Naapurin poika tulee lopulta, joskus, kai tämä sota joskus loppuu, rintamalta takaisin minun virnistävä kuvani taskussaan. Kuvaan on roiskahtanut ryssän verta huulipunaksi. Mitä minulle sitten tapahtuu?

Naapurin pojalla on pitkä näppyläinen selkä joka heinätöiden jälkeen helmeilee hikeä ja haisee pistävältä. Selän molemmin puolin kainaloista törröttää pitkää karkeaa karvaa. Karvaa kasvaa myös ylähuulella ja leuassa ja ohuena viivana navasta alaspäin vyöhön asti ja vyöstä edelleen alaspäin, sitä ei edes voi ajatella. Navasta ylöspäin on rinta, sen ihossa on siellä täällä tummia luomia ja luomien keskellä sojottaa suoraan eteenpäin kaksi punaista nänniä jotka näyttävät siltä kuin niiden ei kuuluisi olla siinä ollenkaan, niitä ei saata edes katsoa. Ja nännien ja niitä ympäröivän ohuen ihon alla rinta on keskeltä kuopalla ja kyljistä voisi laskea luut, jos ei niin puistattaisi. Rinnan päällä törröttävät solislut ja heti niiden yläpuolella kiikkuu aataminomena keskellä kapeaa kaulaa, jokaisella nielaisulla se pompahtaa ylös ja jokaisesta nielaisusta kuuluu ääni. Jokaisella äänekkäällä nielaisulla alas menee jotain: sylkeä, ilmaa, vettä, leipää, perunaa. Minä olen voidellut ne heinäpeltoleivät jotka menevät alas sitä ruokatorvea vatsaan joka kurisee tyhjänä ja täytenä pulloittaa ja hölskyy. Minä olen tyhjentänyt sen huussin johon sen ruokatorven toinen pää on sisältönsä

työntänyt, huussin jonka reiässä on venynyt se laiha valkoinen takapuoli – enkä halua tätä muistaa mutta ajatus on sitkeä, ajatus ei anna armoa, siinä se toinen, vanhempi, vauraampi, leveämpi, karvaisempi takapuoli on, täyttää nämä minun kämmeni, ja jännittyy – oi voi tätä sietämätöntä ajatusta, voi tätä hämää navettaa ja tätä viatonta lehmäparkaa. Ajatus irvistää kauhusta ja häpeästä ja siirtyy naapurin pojan korviin, aivan, korvalehdet sillä ovat sellaiset että niissä ei ole nipukoita, ne kiinnittyvät suoraan kaulaan, niissä on ihopoi- mut jotka löystyvät ja kiristyvät sen mukaan mihin suuntaan pää kallistuu. Päässä on korvien lisäksi vaaleanruskea ohut tukka, joka on moneen kertaan kammattu samalla täikammalla kuin minun paksu punainen tukkani, ja kapea naama jonka keskellä on terävä nenä. Nenässä on kaksi isoa sierainta joista olen katsonut sisään useasti. Sieraimissa kasvaa tiheässä karvoja jotka värisevät ilmavirrassa, ja karvojen takaa alkaa kostea ontelo johon nukkaiset korvakäytävät yhdistyvät, ja ontelo jatkuu pimeään kurkkuun, josta kohoaa syötyjen, vatsassa käyvien ja palavien ruokien happamia tuoksuja joihin vielä suussa sekoittuu risojen hampaiden ja kieltä peittävän valkoisen plakin haju. Kitalaki on kova ja jumiainen. Joka kerta kun naapurin poika avaa suunsa ja sanoo jotain, minä ajattelen näitä onteloita ja torvia jotka risteilevät sen sisällä ja täyttyvät ruualla ja nesteillä ja päättyvät erilaisiin ruumiinaukkoihin.

Ja joka kerta kun katson sen käsiä, laihoja, valkoisia käsivarsia ja niiden moukuraisista ranteista kasvavia, jo pikkupoikana pysyvästi punaisiksi palelutettuja kämmenselkiä ja kämmenistä haarautuvia laakeaktyntisiä sormia, kaarelle taaksepäin taipuvia peukaloita, minä ajattelen kaikkia paikkoja joissa ne sormet ovat olleet ja asioita joihin ne kädet ovat koskeneet ja miten litteiltä ja kylmiltä ne sormet tuntuvat minun rinnallani. Oi minua, voi sinua, kanttura raukka, voi!

Mikä kaaos onkaan ihminen, outo rakennelma ajatuksia ja toinen toistaan limaisempia syövereitä. Tämä kaikki on vangittu ja latistettu tähän valokuvaan joka minulla on onnettomassa taskussani, dokumenttiin joka on minun kaikkeni, tähän mustavalkoiseen sommitelmaan josta kaaos on järjestelty pois, jossa suoraan kohti katsovia silmiään siristelee ja toisella suupielellään hymyilee tavallisen näköinen nuori mies. Senkö kanssa minun pitää nyt naimisiin mennä? Nopeasti ja vaivihkaa, heti kun se tulee rintamalta ensimmäiselle lomalleen, sen kanssa niin, voi minua, voi!

Pilvi on purjehtinut pois auringon edestä ja valo kaatuu taas ikkunasta tytön päälle, lehmän kylkeen, ja kyljestä irtoaa pölyä johon ajatus tarttuu, raaka ja seisauttamaton ajatus, voi minua, voi.

II

hei!

kiitos tekstistä ja siitä, että saan lukea sen etukäteen. kirjoitan kommenttini suoraan tekstiin kursivilla.

olisi mukava saada nähdä myös väliotsikot ja kansioitsikko ennen kuin juttu menee eteenpäin. ymmärrän tietysti, jos se ei tuotannollisista syistä ole mahdollista

Carola Mäkinen: »Epätoivon hetkinä sain viestejä ukiltani»

ei kai tästä otsikosta tule sellainen vaikutelma että luulen olevani joku meedio?

lisäksi: en ole koskaan puhunut »ukista», minulle hän on aina ollut isoisä

Minulla on kaksi isää, joista en tiedä kumpi on biologinen. Synnyin vuonna 1976 kun äitini oli jo reilusti yli kolmenkymmenen

onko äitini ikä tässä olennaista?

, eikä hän ollut naimisissa kummankaan isäni kanssa.

minusta tässä aloituksessa nyt korostuu liikaa ajatus että minulla olisi ollut kaksi läsnäolevaa isää. emmekö sopineetkin, että haastattelu tehdään nimenomaan isättömyyskokemukseni näkökulmasta? sanoisin mieluummin, että minulla oli kaksi isäehdokasta, jotka molemmat olivat poissa, jos eivät aina fyysisesti niin ainakin henkisesti.

Siihen aikaan puhuttiin au-lapsista. Se tarkoitti avioliiton ulkopuolella syntynyttä. Muistan, kun jo alakoulussa kaikki tiesivät ketkä luokalla ovat sellaisia. Oli helppo saada stigma mistä tahansa, omasta syntymästäänkin. Olen iloinen siitä, että nykyään ei ole enää sellaista.

voisiko tätä muotoilla vähän vähemmän yleistyväksi? mielestäni en sanonut aivan näin. onhan nykyäänkin kaikenlaisia stigmoja, sotalapset ja aulapset ovat ehkä vaihtuneet ulkomailta adoptoituihin, maahanmuuttajalapsiin ja sateenkaariperheiden lapsiin, ja liitetäänhän yksinhuoltajienkin lapsiin yhä kaikenlaisia ennusteita, enkä haluaisi antaa vaikutelmaa että väheksyn heidän mahdollisia ongelmiaan

Minulla on äitini sukunimi, mikä oli 1970-luvulla vielä todella harvinaista. Etunimeni Carola on myös äitini

yksin antama. Toista ristimänimeä minulla ei olekaan. Synnyin 23. maaliskuuta, joka on sattumalta myös äitini ihaileman iskelmälaulaja Carola Standertskiöldin

standertskjöldin

syntymäpäivä. Äitini on kertonut antaneensa minulle nimen iskelmätähden mukaan siksi, että kumpikaan mahdollisista isistäni ei ollut pitkään aikaan tavoitettavissa syntymäni jälkeen, ja äitini järkeili, että jos hän nimeää minut idolinsa eikä kenenkään vanhan sukulaisen mukaan, niin siitä syntyy mahdollisimman vähän riitaa sitten kun isäni taas löytyvät.

näyttääpä ankealta, mutta toki sanoin näin ja faktat ovat kohdallaan

Etunimeni on vaikuttanut paljon identiteettiini ja uraani. Ihminenhän rakentaa elämästään tarinaa, ja minun tarinaani tuo iskelmätähti on vaikuttanut siten, että halusin jo pienenä lapsena jääräpäisesti opiskella musiikkia. Aluksi soitin pianoa, kuten useimmat tytöt, mutta kun siirryin 1990-luvun lopulla kansanmusiikkiin, valitsin instrumentikseni laulun.

Toinen elämäni tarinaan olennaisesti vaikuttanut asia on epävarmuus isästä ja isyydestä. Siihen aikaan kun synnyin, isäni olivat erottamaton kaksikko. He oli-

vat tulleet maaseudulta Helsinkiin sukujensa ensimmäisinä ylioppilaina, ja opiskelijaelämä lumosi heidät. He tapasivat kuljeskella kaupungilla iltamyöhään

lumoaminen on kyllä aika runollinen sanavalinta. muistaakseni sanoin, että nielaisi. niin sanottu opiskelijaelämä nielaisi heidät ja he hilluivat kapa-koissa yökaudet, niin minä sanoin.

ja käyttivät itsestään poikalyseossa toisilleen keksimiään pseudonyymejä. Toinen oli Mähkämpää-Hutsku ja toinen oli Puimatanner, ja näillä nimillä minäkin opin heitä kutsumaan. Isäksi en koskaan kutsunut kumpaakaan.

onkohan noita pseudonyymejä sittenkään viisasta julkaista? Ovatko ne liian absurdeja ollakseen totta?

Muistan isistäni heidän tutun tupakantuoksunsa ja loputtomat iltapäivät, kun he istuivat olohuoneessa keskustelemassa kulttuurista ja taiteesta täysin uppoutuneina toisiinsa.

sanoin, että muistan olohuoneemme läpitukenmattoman tupakansavun, johon auringonvalo leikkasi raitoja, ja sen, kuinka isäni istuivat savun keskellä tuoleissaan kuin kaksi kivipatsasta usvaisella aukiolla eikä heidän loputtomia keskustelujaan sopinut keskeyttää

Tuohon aikaan pidettiin tärkeänä edellisen sukupolven ihanteista vapautumista. Seksuaalinen vapautuminen, alkoholinkäytön vapautuminen, pikkuporvarillisista ja uskonnollisista tavoista vapautuminen – siinä kaikessa oli toki hyvätkin puolensa, enhän minä itsekään olisi edes saanut syntyä ilman mieli-pideilmaston liberalisoitumista – mutta lapselle aikuisten vapautunut elämä tarkoitti uuvuttavaa sopeutumista perhe-elämän epäsäännöllisyyteen, kostaan juhlintaan ja voimakkaaseen kielenkäyttöön. Muistan hyvin, miten kuusivuotiaana lukemaan opittuani yritin nauraa Pentti Saarikosken ja Jorma Ojajarjun kirjalle *Wiinan kauhistuksen ylisyys*, joka oli usein avoimena kotimme kunniapaikalla olohuoneen lasipöydällä ja jota tapasin selaila. Kirja on sekava, juoneton kokoelma juovuksissa kirjoitettuja kaskuja, jotka eivät auenneet minulle millään tavalla vaikka opin monia niistä ulkoa ja osaan vieläkin. Esimerkiksi tällaisen: »*Täytyy kai tässä pontikkaa keittää kun maaemo kasvaa niin lyhyttä heinää että hallankin täytyy panna polvillaan.*» Tuohon aikaan alkoholismi oli sankaruutta, jota lapsenkin tuli ymmärtää ja ihaila.

en muista taustoittaneeni tätä haastattelussa tällä tavalla pedagogisesti, mainitsin vain lyhyesti muistoni tuosta kirjasta. tästä tulee nyt minulle olo että olisin joku aikakauteni uhri.

Millaisia tarinoita
Väinö Linnan *Tuntemattoman sotilaan*
naishahmojen taakse voisi kätkeytyä?

Tähän vastaa 22 kirjailijaa,
kukin omalla novellillaan.

Kuinka kotirintama pärjää ankarina
sotavuosina miesten ollessa rintamalla?

Mitä Paloaukean lotta näkee luutnantti Lammiassa?

Miten toivutaan Vuorelan kotona,
kun Kariluodon kirjoittama kaatumisviesti saapuu?

Mitä kerrottavaa on Sirkalla,
Kariluodon kirjeitä lukevalla rakastetulla?

Ja mitä Petroskoin Veerуска
todella ajattelee suomalaisista miehittäjistä
kuten Hietasesta, joka tuo lapsille leipää ja Vanhalasta
joka hihittelee ja soittaa levyjä?

Millainen ihminen on puolestaan Lyyti Rokka
ja miten hän ottaa vastaan »mukuloit laskemaan»
saapuvan haavoittuneen Antin?

Suomi
Finland
100

Kirja on osa Suomen itsenäisyyden satavuotisjuhlavuoden ohjelmaa.

	
www.wsoy.fi	84.2 ISBN 978-951-0-42230-4